

καὶ μὴ τοσοῦτον μῦθος ἐργάσασθαι. Ἐπεὶ οὐ παντα-
χοῦ τὸ εὐορκεῖν ἀγαθόν· λέγεται δὲ σπεκουλάτωρ ὁ
δήμιος, στρατιώτης ὁ ἐπὶ τῷ φονεῦν τοὺς κατα-
κρίτους τεταγμένος. Πτώμα δὲ λέγεται τὸ τοῦ νεκροῦ
σῶμα.

Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς
ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύεσθε ὀλίγον.

Φωτίου. Διὰ τούτων διδάσκει τοὺς τῆς Ἐκκλησίας
διδασκάλους, μὴ διαπαντός τοῖς ὄχλοις ἑαυτοὺς ἐκ-
διδόναι, ἀλλὰ καὶ συστέλλεσθαι καὶ ἰδιάζειν καθ'
ἑκαστοῦς, καὶ τὸν νοῦν συναγεῖν ἐκ τῆς ἔξω περι-
φορᾶς, καὶ τοὺς κοπιῶντας ἐν λόγῳ θεραπεύειν καὶ
σωματικῶς ἀναπαύειν, μάλιστα μετὰ τὴν τῆς διακονίας
ἐκπλήρωσιν.

prout opus est, temporibus corporea etiam remissione ac quiete, maxime post expletum præscripti
pensum operis.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἄφετε αὐτήν· τί αὐτῇ
κόπους παρέχετε; καλὸν ἔργον εἰργάσατο ἐν
ἐμοί.

Φωτίου. Τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; φησὶν
ὁ Σωτήρ· εἰς γὰρ τὸν ἐνταφιασμόν μου τοῦτο πε-
ποίηκε. Ταῦτα δὲ λέγει παραμυθούμενος τῇ γυναικί,
καὶ ἐλευθέραν δεικνύων τῆς τῶν ἀποστόλων μέμφεως.
Τοσοῦτον γὰρ ἀπέχω, φησὶ, τοῦ μέμψασθαι αὐτήν,
ὥστε οὐδὲ ἀφήσω λαθεῖν τὸ γεγενημένον αὐτῆς
ἔργον· ἀλλ' ἅπας ὁ κόσμος γνώσεται· ἀπὸ γὰρ μεγάλης
διακονίας ἦν τοῦτο, καὶ πολλῆς τεκμήριον πίστεως.

A piaculum conscisceret. Neque enim juramentis
stare in omni casu laudabile est. Dicitur porro
speculator publicus carnifex ad multandos morte
quos neci iudices addixerunt constitutus. Πτώμα
vero, *cadaver*, dicitur corpus mortui.

VERS. 31. *Et ait illis : Venite seorsum in desertum
locum, et requiescite pusillum.*

Photii. Per hæc docet Ecclesiæ magistros, ne se
totos et in omne tempus condonent usibus et curæ
multitudinis : sed controhant se interdum, et apud
se sint, collecta ex nimia diffusionē mente. Docet
præterea præpositos, ut quibus utentur ministris
laborioso exercitio prædicationis, et plebis erudien-
dæ, congrua providentia consulant, concessa statis

B CAP. XIV. VERS. 6. *Jesus autem dixit : Sinite eam,
quid illi molesti estis ? Bonum opus operata est
in me.*

Photii. Quid molesti estis mulieri ? ait Salvator
in sepulturam enim meam hoc fecit. Hæc vero dixit
consolans mulierem, et ostendens ab apostolis im-
merito culpari. Tantum enim, inquit, absum a re-
prehendendo illam, ut non passurus sim latere hoc
quod fecit opus : sed effecturus ut totus illud mun-
dus sciat. A magno videlicet animo id proficisce-
batur, et multæ erat indicium fidei.

FRAGMENTA IN LUCAM.

Φωτίου. Τὸ προοίμιον τοῦ εὐαγγελιστοῦ δύο
τινὰ κεφάλαια περιέχει· σύστασιν τε τῶν πρὸ αὐτοῦ
τὸ εὐαγγέλιον συγγραψάντων, οἷον Ματθαίου καὶ
Μάρκου, καὶ ἀπολογίαν δι' ἣν καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὸ συγγρά-
φειν ἦλθεν. Εἰπόντων δὲ τὸ, ἐπεχείρησαν, λέξιν δυναμέ-
νην ἐπὶ τε τῶν ταλμηρῶς ἀπτομένων τῆς ὑποθέσεως ἀρ-
μόττειν, καὶ ἐπὶ τῶν εὐλαβῶς αὐτῇ προσιόντων· δυσὶν
ἐπιδιορθώσεσι τὸ ἀμφίβολον τῆς λέξεως ἐπιδιορθου-
ται, ἕκ τε τοῦ εἰπεῖν περὶ τῶν πεπληροφορημένων
ἡμῖν πραγμάτων, καὶ ἐκ τοῦ εἰπεῖν, καθὼς παρ-
έδοσαν οἱ αὐτόπται, καὶ ἐξῆς. Οἱ γὰρ κατ' ἄμφω
ταῦτα ἐπιχειροῦντες διηγεῖσθαι, δηλονοτι πανευλαβῶς
καὶ οἰκείως ἐπιχειροῦσι· τῇ μὲν ἀδιστακτῶ πληρο-
φορία τὸ ἀληθὲς ἀπαγγέλλοντες, τῇ δὲ ἀξιοπιστία
τῶν παραδειδωκότων τὸ εὐπαράδεκτον εἰσηγούμενοι·
ἀμα δὲ καὶ τὸ, παρέδοσαν, ἔμφρασιν ἔχειν μοι δοκεῖ
τῆς ἐπὶ τὸ καὶ αὐτῆς παραδιδόναι προτροπῆς.
Καθὼς γὰρ ἐκεῖνοι παρέδοσαν, καὶ αὐτοὺς δεήσει
πάλιν ἐκείθεν παρεληφότες, ἀκολούθῳ λόγῳ ἀλλήλοις
ταῦτα παραδιδόναι· εἶτα, ἐπεὶ ἀγράφου τῆς παρα-
δόσεως γινομένης, ἀνάγκη ἦν πάλιν τοὺς παρεληφ-
φότες ἄλλοις παραδόναι· κἀντεῦθεν συνέβαινε τὰ
παραδιδόμενα, ἢ λήθη τῶν ἐν μέσῳ ὑποδεχομένων, ἢ
ῥαδιουργία πολλὰ παραπεποιῆσθαι· ὅπου γε καὶ
γεγραμμένων τινὲς ἐτόλμησαν ταῦτα παραφθεῖρειν.
Ἐπεὶ οὖν ἀγράφων ὄντων τῶν παραδιδόμενων, εἰκὸς
ἦν ἄτοπα πολλὰ συμβαίνειν τῷ μακρῷ χρόνῳ
εἰκότως οἱ ἀπὸ τῶν αὐτοπτῶν καὶ ὑπηρετῶν τοῦ
λόγου πρῶτοι παρεληφότες, ἔγγραφον παντὶ τῷ

CAP. I Photii. Evangelistæ proœmium duo
quædam puncta complectitur : objectum eorum qui
ante ipsum Evangelium conscripserunt, Matthæus
scilicet et Marcus, et rationis explicationem, ob
quam ad scribendum ductus est. Dicendo autem
conati sunt, vocem adhibet apte scriptoribus auda-
cius quoddam intentantibus argumentum conve-
nientem, et ad hoc pie accedentibus. Duabus cor-
rectionibus vocis amphibologiam emendat, dicendo
de rebus quæ in nobis completæ sunt, et, *sicut tradi-
derunt qui ipsi viderunt*, etc. Qui enim secundum
duo hæc narrare conantur, evidenter piam et do-
mesticam rem conantur ; inconcussa certitudine
verum narrantes, ex veracitate eorum qui tradide-
runt narrationem legitimam exponentes. Simul
autem illud, *tradiderunt*, majus aliquid mihi indi-
care videtur, quam exprimit hoc ipsum vocabulum
tradere, sicut enim isti tradiderunt, et illos oportebat,
cum rursus inde accepissent, conformi sermone
hæc aliistradidisse : deinde, cum scripta non foret
traditio, necesse fuit iterum hos qui illam acce-
pissent, aliis tradere ; indeque contigit quæ trade-
bantur, aut oblivione eorum qui in medio accipie-
bant, aut fraude in multis alterata fuisse, quando
quidem etiam hæc scripta aliqui ausi sunt corrumpere.
Cum igitur, quoniam non scripta erant quæ
tradebantur, profecto nulla aliena irrepsissent
multo tempore, qui ab his *qui viderant et ministri
fuerant sermonis*, primi acceperant, scriptam mundo

universo præstiterunt traditionem ; et fraudem expellentes, et oblivionem tollentes, et integritatem traditioni suppetentes. Sed Matthæus et Marcus ut acceperunt sic et tradiderunt ; alii vero, ut illos prava et temeraria mens impulit, conati sunt narrare propriæ cogitationis figmenta, ut Evangelium ad Ægyptios dictum, et Evangelium τῶν duodecim. Nam ut frumento zizania, sic veritate nititur mendacium insurgere ; ista autem a piorum cœtu et memoria exsulant. Sed beatus Lucas, Inter quæ dicit ut horum qui ante ipsum Evangelium scripserunt veracitas constet, in simile illis propositum ingreditur, ob eandem causam quæ et illis fuit scribendi. Ut enim illi eo quod acceperunt, et tanquam acceperunt scribunt, sic et ipse eo quod a principio, et tanquam assecutus est, ita ad scribendum adductus est ; non igitur contraria illis faciem, sed una progrediens, imo testificans scribit. Aliam quoque ob causam, ut Theophile cuidam a Deo dilecto, cum illum in veritate curaverit, et illi fidei sermonem non scriptum tradiderit, neque auditu solo hæc credere securum non sit, per scripta illi securitatem verborum, *de quibus eruditus est præstet*, et per illum mundo universo utilitatem largiatur. Merito ergo illi proœmio opus fuit ; in quo objectum præcedentium evangelistarum exponitur, et causa ob quam post illos scripsit significatur ; cum illi nihil circa proprium objectum dixerint, sed tanquam huic testimonium de se dandum reliquerint.

VERS. 29. *Photii. Quid vidit, et cur turbata est ? Vidit angelum castis oculis intuentem, sed sponsi indicia gerentem ; puro aspectu contemplantem, sed nuptiarum fœdera nuntiantem. Hos nuptiales sermones audiens, et cupiditatum conversatione expertem habitum cernens, his rationi contrariis verbis turbata est. Video, inquit, legatum pie astantem, et læto animo nuntium suadeor accipere ; sed nuptiales mihi sermones dirigit, et lætitiā in timorem convertit, et animam turbat nuntio. Video vultum ejus pudore conspersum ; sed nuptias adesse nuntiat. Video prudenter alloquentem, sed conceptionis verba loquitur ; et virginitatis amor sermonem ut dolosum suspicari cogit. Etenim legati tunc forma et astantia, eum habitus decentia, divine venisse indicat legationem ; verba autem sponsi indicium exhibentia abnuere suadent assensum.*

μηνυτοῦ καὶ κατάστασις, συν τῷ κοσμίῳ τοῦ σχήματος, θεόθεν ἤκειν διδάσκει τὸ μῆνυμα· τὰ ῥήματα δὲ μνηστῆρος ἔμφασιν, ὑπεμφαίνοντα, ἀνανεύειν πείθει τὴν συγκατάθεσιν.

Photii. Turbata est in sermone, non beneficium abhorruit. Turbata est, sed collocuta est ; et modum salutationis considerans, sermonem autem videns ration adversantem, timore prudenti capta est, et extraneam salutationis modum reformidavit. Quid igitur angelus ? num permisit eam diversis cogitationibus turbari, et anxietatum fluctibus agitari ? et quomodo mandati non malus minister probatus

A κόσμῳ παρέσχοντο τὴν παράδοσιν· καὶ τὴν ἐπίβου-
λὴν ἀπελαύνοντες, καὶ τὴν λήθην ἀνακόπτοντες, καὶ
τὸ ἀνελλιπὲς τῆ παραδόσει περιποιούμενοι. Ἄλλὰ
Ματθαῖος μὲν καὶ Μάρκος, ὡς παρέλαβον, οὕτω καὶ πα-
ρέδοσαν· ἄλλοι δὲ καθὼς αὐτοὺς ἢ πονηρὰ καὶ θρασεῖα
συνήλασε γνώμη, ἐπεχείρησαν διεγείσθαι διανοίας
ιδίας ἀναπλάσματα, ὡς τὸ λεγόμενον κατ' Αἰγυπτίους,
καὶ τῶν δώδεκα Εὐαγγελίου. Ὡς γὰρ τῷ σίτῳ τὸ
ζιζάνιον, οὕτως καὶ τῆ ἀληθείᾳ φιλονεικεῖ τὸ ψεῦδος
ἐπισυνίστασθαι. Ἄλλ' ἐκεῖνα μὲν εὐσεβοῦντων καὶ
χοροῦ καὶ μνήμης ἐξωστράχισται. Ὁ δὲ μακάριος
Λουκᾶς· Δι' ὧν ἔφη συστήσασθαι τῶν πρὸ αὐτοῦ
εὐαγγελιστῶν τὴν ἀκριβείαν, ἐπὶ τὴν ὁμοίαν ἐκείνοις
προαίρεσιν ἔρχεται, δι' αἰτίαν δι' ἣν κάκεινοις γράφειν
ἔγενετο. Ὡς γὰρ ἐκεῖνοι διότι παρέλαβον, καὶ καθὼς
παρέλαβον γράφουσιν, οὕτω καὶ οὗτος διότι καὶ ἐξ
ἀρχῆς, καὶ καθὼς ἠκολούθησεν, οὕτω καὶ εἰς τὸ
γράφει· ἐλήλυθεν. Οὐκ ἐναντία οὐκ πράττων ἐκεί-
νοις, ἀλλὰ συντρέχων καὶ συμμαρτυρούμενος μᾶλλον
γράφει. δι' ἑτέραν δὲ αἰτίαν, ὅτι Θεοφίλου τινα
θεοφιλῆ ἐργασάμενος ἀληθῶς, καὶ τὸν τῆς πίστεως
αὐτῷ παράδεδωκὼς ἀγράφως λόγον, ἀκοῆ δὲ ταῦτα μόνῃ
πιστεύει οὐκ ἦν ἀσφαλὲς, καὶ διάγραφῆς αὐτῷ τὴν
ἀσφάλειαν τῶν κατηχηθέντων λόγων ἀπεργάζεται, καὶ
δι' αὐτοῦ παντὶ τῷ κόσμῳ θαυματοῦται τὴν ὠφέλειαν
Εἰκότως οὖν οὗτος καὶ προοιμίου ἐδέχθη· δι' οὗ ἢ τὴ
σύστασις τῶν πρὸ αὐτοῦ πραγματεύεται, καὶ ἡ αἰτία
δι' ἣν μετ' ἐκείνους ἔγραψεν, ἐπιγινώσκειται· ἐκεί-
νων μὴδὲν ὑπὲρ τῆς ιδίας εἰπόντων συστάσεως· ἀλλ'
ὡσπερ τούτῳ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν μαρτυρίαν καταλε-
λοιπότων.

Φωτίου. Τί ἰδοῦσα, καὶ τίνος ἕνεκεν διατα-
ράχθη ; Ἰδοῦσα τὸν ἄγγελον ἀγνοεῖς ταῖς ὀφθαλ-
μοῖς ἀτενίζοντα, ἀλλὰ μνηστῆρος μηνύματα φέροντα·
καθαρῶ βλέμματι προσανέχοντα, ἀλλὰ γάμου λέγοντα
συναλλάγματα· τούτων τῶν νυμφικῶν ῥημάτων γε-
νομένη κατήκοος, καὶ παθῶν ἀμέτοχα τῆς ὁμιλίας
τὰ σχήματα βλέπουσα, ταῖς τῶν λογισμῶν ἀντιπνοίαις
ἐταράσσετο. Ὁρῶ, φησὶ, τὸν μηνυτὴν εὐλαβῶς παρ-
ιστάμενον, καὶ περιχαρῶς τὴν ἀγγελίαν ἀναπείθο-
μαι δεῖξασθαι· ἀλλὰ νυμφικούς μοι λόγους προβάλλ-
εται, καὶ τὴν χαρὰν εἰς φόβον μεθίστησι, καὶ
θορυβεῖ τὴν ψυχὴν τῷ μηνύματι. Ὁρῶ τὸ πρόσωπον
αἰδοῦ συστελλόμενον, ἀλλὰ νυμφίου μοι παρουσίαν
ἐπαγγέλλεται. Ὁρῶ συνετῶς διαλεγόμενον, ἀλλὰ
συλλήψεως ῥήματα φθέγγεται· καὶ τῆς παρθένιας ὁ
πόθος τὸν λόγον ὡς δόλον ὑποπτεύειν βιάζεται. Διὰ
τοῦτο ἐταράσσομαι, ὡς ἰσοῤῥόπῳ γνώμῃ τὸ πρᾶγμα
ζυγοςτατούμενον βλέπουσα. Ἡ ἔξις μὲν γὰρ τοῦ

θεόθεν ἤκειν διδάσκει τὸ μῆνυμα· τὰ ῥήματα δὲ μνηστῆρος ἔμφασιν, ὑπεμφαίνοντα, ἀνανεύειν πείθει τὴν συγκατάθεσιν.

Φωτίου. Ἐθορυβήθη τοῖς λόγοις, οὐκ ἀπεστράφη
τὴν εὐεργεσίαν. Διαταράχθη, ἀλλὰ διελογίζετο· καὶ
τὸν τρόπον μὲν ἐπιζητοῦσα τοῦ ἀσπασμοῦ, τὸν δὲ
λόγον ὀρῶσα διαφεύγοντα τοὺς λογισμοὺς, φόβῳ κατ-
εἶχετο σώφροντι, καὶ τὸ ξένον τοῦ ἀσπασμοῦ κα-
επλήττετο. Τί οὖν ὁ ἄγγελος ; ἄρα κατέλιπεν αὐτὴν
ταῖς ἀντισπῶσικαις διανοίαις ταράσσεσθαι, καὶ ταῖς
κύμασι τῶν ἀποριῶν κλύδωνίζεσθαι ; καὶ πῶς ἂν τοῦ

προστάγματος οὐ φαῦλος ὑπηρέτης ἠλέγχετο; πῶς δὲ ἄ
δικας οὐκ ἂν δικαίως εἰσεπράττετο, ὅτι τὴν παρθένον
θορυβεῖσθαι κατέλιπε; διὰ τὸ μὴ εἶναι τοίνυν δυνατόν
θορυβουμένην καὶ φοβουμένην, ἀκριβῶς ἀκούειν τὰ
λεχθησόμενα, διὰ τοῦτο λύει πρῶτον αὐτῆς τὸν φόβον.

Φωτίου. Οὐκ ἀπάτην ἤλθον λαλῆσαι σοι, ἀλλὰ τῆς
ἀπάτης ἀναίρεσιν εἰσηγήσασθαι. Οὐ πλανῆσαι πα-
ραγέγονα, τῆς δὲ πλάνης λύτρωσιν ἐγγυήσασθαι· οὐ
συλῆσαι σοι τὴν ἄσυλον παρθενίαν ἐπεδήμησα, ἀλλὰ
τοῦ πλάστου τῆς παρθενίας καὶ φύλακος τὴν ἐνοικη-
σιν εὐαγγελίσασθαι· οὐκ ὄφεώς εἰμι πονηρίας διάκο-
νος, ἀλλὰ τοῦ καταγοῦντος τὸν ὄφιν ἀπόστολος,
Νυμφοστόλος, οὐκ ἐπίβουλος παραγέγονα· χαρᾶς
πρόξενος, οὐ λύπης παραίτιος· σωτηρίας προάγγελος,
οὐκ ἀπωλείας σύμβουλος· ἐγὼ τοῖς προστάγμασι τοῖς
Δεσποτικοῖς τοὺς σοὺς λογισμοὺς θεραπεύσω· ἐγὼ τοὺς
δεσμοὺς διαλύσω τῆς ἀπορίας.

Τοῦ αὐτοῦ. Χάριτός ἐστι θείας ὁ ἀσπασμός, ἀλλ'
οὐ φύσεως ὑπουργός· χάριτος θεϊκῆς, οὐκ ἀνθρωπί-
νης ἐπιβουλῆς· χάριτος τὸν ἀνθρωπίνον ὑπερπηθώ-
σης λογισμῶν. Ἄλλ' ὅταν χάριν ἀκούσῃς, ἀνθρώπε,
μὴ μάτην τὸ χάρισμα τῇ Παρθένῳ χορηγηθῆναι νο-
μίσης· μηδὲ φιλοτιμίαν διάκενον τὸ δῶρον ὑπολάβῃς.
Εὖρε γὰρ χάριν ἡ Παρθένος παρὰ Θεῶ, ὅτι ἀξίαν
ἑαυτὴν τῷ Δημιουργῷ κατεσκεύασεν· ὅτι τῷ κάλλει
τῆς ἀγνείας τὴν ἑαυτῆς ψυχὴν ὠραίσασα, κατοικη-
τήριον ἀξιέραστον ἑαυτὴν τοῦ λόγου τοὺς οὐρανοὺς
στερεώσαντος ἠτοιμάσατο· ὅτι οὐ μόνην τὴν παρθε-
νίαν ἀχραντον διετήρησεν, ἀλλὰ γε καὶ τὴν προαίρεσιν
ἀμόλυτον συνετήρησεν· ὅτι ἐκ βροτέων καθ-
ηγιασθῆ Θεῷ, λαὸς ἐμψυχος καὶ ἀλάξευτος τῷ βασι-
λεῖ τῆς δόξης οἰκοδομούμενος, διὰ τὸ τοῦ σώματος
ἀκηλίδωτον· διὰ τὸ τῆς παρθενίας ὑπέρλαμπρον·
διὰ τὸ τῆς ἀγνείας ἀμόλυτον· διὰ τὸ τῆς προαιρέ-
σεως καθαρῶτατον· διὰ τὸ τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἀμαρ-
τίαν ἀόρεπές, καὶ τοῦ κρείττονος ἀμετάπτωτον.

Φωτίου. Τὸ μέλλον, ὡς ἤδη παρὸν ἀποφαίνεται·
ἀντὶ γὰρ τοῦ, ποιήσει, φησὶν ἐποίησεν, ὡς ἤδη
κατορθωθῆν καὶ γενόμενον τῆς αὐτοῦ, φησὶ, χειρὸς,
οὐκ ἀνθρώπου τὸ ἔργον· Ἐποίησε κράτος, οὐ διὰ
Μωϋσέως (1) ὡς πάλαι ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους· οὐδὲ διὰ
Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ὡς τότε Ἰεριχούντεια τείχη κα-
τασείων περιόδῳ ἰερέων καὶ σαλπείγγων ἠχῆ· οὐδὲ δι'
ἀγγέλου, ὡς ἦνίκα τὰς ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χι-
λιάδας κατεστρώννυε τῶν πολεμίων· οὐδὲ δι' ἄλλον
τινός· ἀλλὰ διὰ τίνος; δι' αὐτοῦ τοῦ οἰκείου βραχί-
ονος. Βραχίον δὲ τοῦ Πατρὸς, ὁ Υἱός· κατὰ τὸ, Ἐλυ-
τρώσω ἐν βραχίονί σου τὸν λαὸν σου. Δι' αὐτοῦ οὖν
νίκην εἰργάσατο, καὶ τροπαῖον ἔστησε κατὰ τῶν πάλαι
τυραννούντων τῶν ἐχθρῶν.

Τοῦ αὐτοῦ. Κατετροπώσατο, φησὶν, οὐκ Αἰγυ-
πτίους, ἢ Ἀσσυρίους ἢ τὸδε τὸ πολέμιον, ἀλλὰ πάντα,
λογισμῶν ὑπερήφανον τουτέστι μὴ ὑποκύπτοντα καὶ
πειθαρχοῦντα τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. Διεσκεδάσε καὶ
σαθρὰς ἀπήλεγε τὰς ὑπερηφάνους διανοίας τῆς καρ-
διάς αὐτῶν, ἃς ἔσχον εἰς τὸ μὴ πιστεῦσαι καὶ φοβηθῆ-
ναι αὐτὸν, διελίχμησε τὰς ὑπερηφάνους τῶν μὴ πι-

A est? quomodo pœnas non juste subiit, quod vir-
ginem turbari permisit? Quia non erat igitur pos-
sibile turbatam et territam audire accurate quæ
dicenda erant, ideo primum ejus metum sol-
vit.

VERS. 30. *Photii.* Non fraudem veni tibi dicturus,
sed fraudis destructionem edocturus. Non ad erro-
rem veni, sed ad erroris solutionem arcessendam.
Non intactam virginitatem rapturus affui, sed vir-
ginitatis auctoris et custodis adventum nuntiaturus.
Non serpentis malitiæ sum minister, sed serpentis
destructoris apostolus. Nuptiarum nuntius, non in-
sidiator adsum: gratiæ præco, non doloris causa;
salutis angelus, non perditionis complex. Ego Do-
mini per mandata rationem tuam sanabo, ego
B anxietatis vincula solvam.

Ejusdem. Gratiæ divinæ salutatio est, non autem
naturæ obsequium; gratiæ divinæ, non humanæ
fraudis; gratiæ humanum intellectum superantis.
Sed cum gratiam audieris, o homo, ne frustra Vir-
gini gratiam hanc præstitam esse arbitraris; neque
liberalitatem inane donum censeas. Invenit enim
gratiam Virgo apud Deum; quod se dignam Deo
comparavit; quod castitatis pulchritudine animam
suam exornans, dignum habitaculum semel ei ejus
verbo cœli firmati sunt disposuit; quod non so-
lum virginitatem inviolatam servavit, sed volunta-
tem irreprehensibilem custodivit; quod e pueris
a Deo sanctificata est, templum spirituale non ma-
nufactum regi gloriæ habitandum, propter corpo-
ris puritatem, propter virginitatis decus, propter
castitatis integritatem, propter voluntatis mundi-
tiam, propter animæ contra peccatum firmitatem,
et in bono constantiam.

VERS. 49. *Photii.* Futurum, ut jam præsens ap-
paret. Nam pro *faciet*, dicit, *fecit*, quasi jam fa-
ctum et perfectum manus ejus, non hominis opus.
Fecit potentiam, non per Moysen ut olim in Ægy-
ptios; neque per Jesu filium Nave, ut tunc Jericho
mœnia excutiens per sacerdotum circuitum et
tubarum sonum; neque per angelum, ut quando
centum quinque et octoginta millia hostium macta-
vit; neque alium aliquem. Sed per quodnam? per
suum proprium brachium. Brachium autem Patris,
Filius; secundum quod dicitur: *Liberasti in brachio
D tuo populum tuum.* Per hunc igitur victoriam ade-
ptus est, et tropæum statuit contra illos qui olim
dominabantur, inimicos.

Ejusdem. *Dispersit*, ut loquitur, non Ægyptios,
aut Assyrios, aut similes hostes, sed omnem intel-
lectum se extollentem, id est non inclinantem se
nec submittentem coram ipso. *Dispersit et caducas*
esse convicit superbas cogitationes cordis eorum,
quas habuerunt cum non crediderunt nec illum
metuerunt. *Dispersit superbas non credentium*

NOTÆ

(1) Confer volumen pri mum primæ editionis p. 190.

mentes, nec illis umbra excusationis reliquit. Nam proprio corde, cum talia haberent de quibus erubescere debebant inflati sunt, et fructum propriæ mentis lethalem, incredulitatem præbuerunt.

VERS. 32. *Photii.* Ut homo, exponit; nam ut Deus, supra quod magnum est.

Ejusdem. Magnus erit, quod jam erat, et si carnis humilitatem induit. Non enim humanitatis assumptio, magnitudinem imminuit divinitatis; sed potius attollitur ad illam humanitatis humilitas. Etsi igitur ad carnem demissus est, ita tamen erit magnus, ut erat.

Ejusdem. Non, nomine tu appellabis, sed ille vocabitur; a quo, an evidenter per consubstantialem Patrem? *Nemo enim novit Filium nisi Pater*; in quo autem est vera cognitio geniti, hic nomen imposuisse conveniens qui credatur, dignus est. Propterea dicit: *Hic est Filius meus dilectus.* Est igitur semper, etsi nunc nomen illi ad nostram instructionem declaratur. Ideo *vocabitur*, inquit, non fiet. Erat enim ante sæcula consubstantialis una cum Patre regnans. Hunc concipies, hujus mater ostenderis; hunc tuus virgineus uterus recipit, quem cælorum immensitas non continet.

Photii. Sed quid ad ista sanctissima Virgo? num verbis mollitam, aut intellectui auditum libenter præbentem dixit inconsulto assensum se præstare? minime.

CAP. II. VERS. 34. *Photii.* Scio, inquit, aperte, ut conceptum, prægnationem, et Filium mihi et partum enarras. Sed multo magis anxietatem auxisti, o Angele; partus enim omnis viri cognitione comparatur. Mea autem virorum societate abhorrentia, non mihi primum intelligentiam præstat hujus conceptionis; quomodo ergo erit genitus, cujus genitor non cognoscitur?

Photii. Qui enim sterilitatis vinculum solvit, ipse partum illi potest præstare, absque viri cooperatione. Qui enim siccata radicem in fructiferam stipitem restaurat, hic quoque sine humore agrum in fecundum arvum illi renovabit. Sin autem voluerit per exempla fidem horum quæ nuntiantur accipere, parvis magna componens, et per præterita fidem addens futuris; ita *concupies in utero et paries filium*, ut virga Aaron inculta germinavit, quasi radicem ope adjuncta; ut ros e cælo in vellus descendens, ipsum solum rigavit, terram autem non humectavit; ut rubus igne arsit, et flammam nutriens non consumptus est: sic et tu concipies filium, carnem præstans, alimentum immateriali igni præbens, et incorruptibilitatem conservans. Hæc enim tuam pridem præfigurabant prægnationem; innovata sunt ista et præexistenterunt, ut mysterii in te existentis adumbrarent incomprehensibilitatem.

στευσάντων διανοίας, οὐδὲ σκιάν αὐτοῖς ὑπολιπὼν ἀπολογίας. Ἀπὸ γὰρ οἰκείας καρδίας καίτοι τοσαῦτα ἔχοντες τὰ δυσωποῦντα αὐτοῦς, ἐφυσιώθησαν· καὶ καρπὸν ὀλέθριον τῆς ἰδίας ψυχῆς, τὴν ἀπιστίαν παρέστησαν.

[P. 17. a.] Φωτίου. Τὸ ἀνθρώπινον ὑποβάλλον· ὡς γὰρ Θεὸς, καὶ ὑπὲρ τὸ μέγα.

Τοῦ αὐτοῦ. Ἡ μέγας ἔσται ὅπερ ἦν, εἰ καὶ τὴν βραχύτητα τῆς σαρκὸς ὑποδύεται. Οὐδὲ γὰρ, οὐδ' ἡ τῆς ἀνθρωπότητος, πρόσληψις, τὸ μέγεθος κατασμικρύνει τῆς θεότητος, ἀλλὰ συνυφύεται μᾶλλον αὐτῇ τὸ ταπεινὸν τῆς ἀνθρωπότητος. Κἄν γοῦν πτωχεύῃ τὴν σάρκα, ἀλλὰ καὶ οὕτως μέγας ἔσται ὡς περ ἦν.

Τοῦ αὐτοῦ. Οὐκέτι σὺ τὴν κλήσιν ὀνοματοθετήσεις, ἀλλ' ἐκεῖνος κληθήσεται. Παρὰ τίνος, ἢ δηλοῦντι παρὰ τοῦ ὁμοουσίου Πατρὸς; οὐδεὶς γὰρ οἶδε τὸν Υἱὸν, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ· παρ' οὗ δὲ γνώσις ἀληθῆς τοῦ γεννήματος, οὗτος ἐπιθεῖναι καὶ κλήσιν καταλλήλων ἀξιόπιστος· διὸ καὶ φησιν· Οὗτός ἐστι ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός. Ἔστιν οἶν ἀεὶ, εἰ καὶ νῦν ἡ κλήσις αὐτῷ εἰς ἡμετέραν διδασκαλίαν πεφανέρωται. Διὰ τοῦτο καὶ κληθήσεται, φησιν, οὗ γενήσεται. Ἦν γὰρ καὶ πρὸ αἰώνων τῷ ὁμοουσίῳ συνεδριάζων Πατρί. Τοῦτον συλλήψῃ, τούτου μήτηρ ἀναδειχθήσῃ, τοῦτον ὁ σὸς παρθενικὸς ὑποδέχεται κόλπος, ὃν οὐράνιον οὐκ ἐχώρησε κύτος.

[P. 18. a.] Φωτίου. Ἀλλὰ τί πρὸς ταῦτα ἡ παναγία Παρθένος; ἄρα εὐθύς κατεμαλακίσθη τοῖς λόγοις, ἢ τὰς ἀκοὰς ἠδύως ἀναπετάσασα τοῖς λογισμοῖς ἐφῆκε φέρειν ἀνεξετάστως τὴν συγκατάθεσιν; Οὐδαμῶς.

[P. 18 a.] Φωτίου. Οἶδα, φησιν, ἐμφανῶς, ὡς σύλληψιν καὶ κυφορίαν, καὶ Υἱὸν μοι, καὶ τόκον, λογογραφεῖς. Ἀλλὰ πολλῶ πλεον ηὔξησας τὴν ἀπορίαν ὡ ἀγγελε. Τόκος γὰρ ἄπας, ἀνδρὸς κοινωνία συνίσταται· ἡ δὲ τῆς πρὸς ἄνδρα ὁμιλίας ἀλλοτρίωσις, οὐδὲ τὴν ἀρχὴν εἰς ἀκοὴν κατέρχεται τῆς συλλήψεως. Πῶς οὖν ἔσται μοι γέννημα, οὗ γεννήτωρ οὐκ ἐγνωρίζεται;

[Pag. 21 a.] Φωτίου. Ὁ γὰρ στειρώσεως λύων δεσμὰ, αὐτὸς καὶ τόκον ἑαυτῷ δύναται κατασκευάσαι, δίχα μεσιτείας ἀνδρὸς. Ὁ τὴν ξηρανθεῖσαν ῥίζαν εἰς καρποφόρον στέλεχος ἀνανεώσας, αὐτὸς καὶ τὴν ἀνικμον ἄρουραν εἰς εὐφορον χώραν ἑαυτῷ καινοποιήσει. Ἄν δὲ βούλη καὶ παραδείγμασι τῶν ἀπηγγελμένων τὴν πίστιν παραδέξασθαι, μικροῖς τὰ μεγάλα εἰκάξουσα, καὶ τοῖς φθίσασι πιστουμένη τὰ μέλλοντα, οὕτως συλλήψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱόν, ὡς ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν ἀγεωργήτως ἐβλάστησε, τὰ τῶν ἐρριζωμένων ἐνεργήσασα· ὡς ὁ ὑετὸς οὐρανὸθεν ἐπὶ τὸν πόκον φερόμενος, αὐτὸν μόνον ἐπότιζε, τὴν δὲ γῆν οὐκ ἐδρόσιζεν· ὡς ἡ βᾶτος τὸ πῦρ ὑπεδέχετο, καὶ τὴν φλόγα τρέφουσα, οὐκ ἐφθείρετο· οὕτω καὶ σὺ συλλήψῃ υἱὸν σάρκα δανείζουσα, τροφήν τῷ ἁύλῳ πυρὶ παρέχουσα, καὶ τὴν ἀφθαρσίαν ἀνθελκουσα. Ταῦτα γὰρ τὴν σὴν πόρρωθεν προεζωγράφει κυφορίαν· ἐκαινοποιήθη ταῦτα καὶ προὑπέστη, ἵνα τοῦ κατὰ σὲ μυστηρίου σκιαγραφῆσῃ τὸ ἀκατάληπτον.

[Pag. 22 b.] Φωτίου. Ἐπεὶ μοι, φησὶ, Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεσθαι διετραύωσας, οὐκέτι ἀντιπίπτω, οὐδὲ ἀντιλέγω. Γενηθήτω μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. Εἰ ἄξια τῷ Δεσπότη κρίνομαι, ὑπουργήσω χαίρουσα τῷ θελήματι· εἰ ὁ Πλάστης τῷ πλάσματι ἀναπαύεται, οἰκοδομείτω τὸν οἶκον αὐτὸς ἑαυτῷ, ὡς εὐδόκησε· ζωοπλαστείτω ἐν ἐμοὶ τὴν σάρκα τὴν ἑαυτοῦ ὡς οἶδεν αὐτὸς καὶ ὡς βούλεται· γένοιτό μοι τὰ σὰ ῥήματα περατούμενα πράγματι.

[p. 27. a.] Φωτίου. Ὁ ἀσπασμὸς, ἀνωθεν· ἡ σύλληψις ἄσπορος· ἡ κύησις, ἀφρατος· ὠδῖνες, ἀλόχευτοι· σφραγὶς τῆς παρθενίας, ἡ τῶν ὠδῖνων διαλύσις· ὁ τόκος, ἀφθορος· καὶ ἡ τεκοῦσα, παρθένος καὶ μετὰ γέννησιν. Θεὸς ἐν σαρκί, τὸ τικτόμενον· χορὸς ἀγγέλων, ἄσμα τὸ θαῦμα ποιούμενοι. Ἐνθα τοσοῦτων καὶ τηλικούτων συνδρομῆ, πῶς ἂν τις διαμφισσῆσθαι, καὶ πάντα ἀσεβεῖν ἔθετο μελέτην, ὅτι μὴ οὐχὶ παρθένος ἡ Παρθένος καὶ μέχρι τέλους διέμεινεν; ὥστε ἡ τῶν ἀχράντων λόγων ἀληθῆς τὸ μὲν παράδοξον καὶ ὑπερφυῆς καὶ ὑπὲρ κατάληψιν, ἠβουλήθη παραστῆσαι, ὅπερ ἐστὶ τόκος ἀνευ ἀνδρὸς ἐπιγνώσεως· τὸ δὲ μετὰ ταῦτα, νοεῖν κατέλιπεν ὡς ἀκόλουθον. Τὸ γὰρ τὴν ἐν τόκῳ παρθενεύουσαν, καὶ τὸ λοιπὸν διὰ βίου παρθενεύειν, οὔτε καινὸν ὅλως ἢ παράδοξον, ἀλλὰ καὶ τοῖς προηγησαμένοις ἐξ ἀναγκαίου μᾶλλον ἐπόμενον. Ἄλλως τε καὶ τῶν Ἰουδαίων τέως ἐπιστομίζειν ὁ εὐαγγελιστὴς ἔγνω τὸ βλάσφημον, οἱ ἐκ πόρνειας τὸν ἄσπορον τόκον διέστυρον. Διὸ καὶ πρὸς τὴν ἐκείνων ἴσται κακόνοιαν, δι' ὧν τρανοῖ τῆς τεκούσης τὸ ἀνέπαφον· ἀλλὰ καὶ τὸ ἕως, ἐνίοτε μὲν πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ ἐφεξῆς χρόνου, ὡς εἶρηται, παραλαμβάνεται, ἐνίοτε δὲ ἐπὶ δηλώσει μεγάλων ἔργων καὶ θεοπρεπῶν, καθάπερ νῦν, οὐ μὴν πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἑτέρου χρόνου τινός, ἀλλὰ καὶ τοῦναντίον εἰς ὑποδήλωσιν ἀπεράντου διαστήματος. Καὶ ἀνατελεῖ γὰρ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη, ἕως οὗ ἀνταναιρεθῆ ἡ σελήνη· καὶ, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου· καὶ, Μεθ' ὑμῶν εἰμι ἕως τῆς συντελείας. Δῆλον γὰρ ὡς ἐνταῦθα τὸ ἕως οὗ χρονικόν τι μεθόριον, καὶ πέρασ παρεισάγει, μέγεθος δὲ θείων πραγμάτων ἢ λέξεις παραδηλούσα, εἰς ἀπεριόριστον παράτασιν τὸν νοῦν τῶν ἐντυγχανόντων ἀναπέμπει. Καὶ ἄλλα δὲ μυρία ἔστιν εὐρεῖν, δι' ὧν δῆλον καθίσταται, ὡς ἀπὸ τοῦ διηνεκῶς καὶ εἰς τὸν αἰῶνα, ἡ λέξις παραλαμβάνεται. Ὅταν οὖν δεῖξωσιν οἱ πάντα θρασεῖς, μετὰ τὴν τῆς σελήνης ἀντανάρεσιν, τὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν δικαιοσύνην εἰς τὸ μὴ ὂν καταδύουσαν, καὶ μετὰ γε τὸ ὑποτεθῆναι τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας τοῦ Πατρὸς παρακινούμενον, ἢ καὶ μετὰ τὴν συντέλειαν τοῦ αἰῶνος, ὅτε μᾶλλον αὐτοῖς ἢ οἰκειώσεις τῶν μαθητῶν ἀφιστάμενον, τότε διαπορεύωσιν καὶ εἰ μετὰ τὸν ἀόρητον τόκον ἀνδρὸς ὁμιλίας ἡ Παρθένος ἐμελέτησεν.

[pag. 39, a.] Φωτίου. Συντελέσας ὁ πρεσβύτης τὴν εἰς τὸ θεῖον δοξολογίαν, τρέπεται λοιπὸν ἐπὶ

Photii. Quoniam mihi, inquit, Spiritum sanctum superventurum esse significasti, non resisto, non contradico. *Fiat mihi secundum verbum tuum* si digna a Domino judicor, pareo gaudens ejus voluntati; si Creator in creatura moratur, ædificet sibi ipse domum, ut libuerit. Informet in me suam carnem, ut scit ipse et ut vult; fiant mihi verba tua reipsa completa.

Photii. Salutatio cœlestis; conceptio sine semine; prægnatio ineffabilis; dolores sine partu; virginitatis sigillum, dolorum liberatio; partus inviolatus; pariens virgo et post partum; Deus in carne, quem peperit; angelorum chorus canticis prodigium celebrantium. Hic talium et tantorum fuit concursus; quomodo contenderet aliquis, quamvis omne in impietatem studium posuerit, non virginem ad finem permansisse, cum verborum intemeratorum veritas ostendere voluerit rem stupendam et supra naturam et intellectum positam, quæ est, partus sine viri cognitione? Quæ autem sequuntur, explicare inutile, utpote consecraria. Virginem enim in partu fuisse, et reliqua vita virginem permanere, neque novum omnino est neque stupendum, sed potius necessario ex antea narratis sequitur. Imo Judæorum quoque blasphemiam retundere potuit evangelista, qui e fornicatione esse inseminatum partum obtrecebant. Ideo et contra illorum malam mentem statuuntur, per quæ parientis inviolabilitas demonstraretur sed et τὸ donec, nunc in distantiam seriei temporis, quando adhibetur, intelligitur, nunc in significationem magnorum et divinorum operum; sicut hic sumitur, non in distantiam alius cujusdam temporis, sed e contrario ad ostendendam infinitam durationem. Etenim surget in diebus ejus justitia, donec destruat luna; et, *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*¹; et *Vobiscum sum donec veniat consummatio*. Evidens enim est tibi τὸ donec, non temporalem limitem aut terminum adducere; hæc vox autem magnitudinem divinarum rerum ostendens, in infinitam extensionem ideam rerum quæ ibi occurrunt adducit. Alia autem permulta inveniri possunt, per quæ evidentiter statuitur, hanc vocem pro non interrupto et in sæcula assumi. Quando igitur isti audacissimi, ostendunt, post lunæ destructionem Christi et Dei nostri justitiam in nihilum reduci, et postquam positi fuerint sub pedibus ejus inimici, illum e sede ad Patris dexteram dejici, aut etiam post consummationem sæculi, cum potius ipsi a discipulorum mansione repellentur, tunc ambigant, an post ineffabilem partum viri societatem virgo curaverit.

Photii. Cum perfecisset senex suam in Deum doxologiam, demum convertitur ad benedictionem

¹ Psal. cix, 4.

eorum qui puerum inducebant. Deinde ad solam matrem sermonem dirigit: benedictionem enim ambobus communicat, sed reconditorum magis prædictionem soli matri dirigit, ut per communem benedictionem parentis specie non privetur Joseph, sed per verba quibus matrem alloquitur, Virginem ab isto discernens, illam ut vere matrem compellat, quam benedicit ut divinæ voluntati obsequentem. Tum, dicit ad illam: *Hic positus est in ruinam et resurrectionem multorum in Israel.* Vides quomodo totam mysterii œconomiam Virgini aperit, et illi præbet hujus narrationem. *Ruinam* hic dicit eorum qui e fide in Christum et pietate corruent; *resurrectionem* autem, eorum qui illum ut Salvatorem agnoscent (18).

Photii. Sanctissimæ et semper virginis Mariæ animam gladius pertransiit, ob ipsam salutiferam Christi passionem, non ut dubiis sententiis agitata sit, nec incredulitatis jaculis vulnerata; nec pro his quibus gaudebat, dolorem commutans, sed materna sinens viscera propria sentire, propter naturalem sympathiam, Filio crucifixo. Quomodo enim mater non pateretur videns filium, et præsertim natura humana longe meliorem, pravorum pœnas ferentem? hoc accidit inviolatæ Verbi matri amarior et acerbior omni gladio dolor. Si enim multas habuit firmitatis causas, Deum sciens incarnatum suum Filium esse, sed non omnino leges naturæ solvit, concessit autem naturæ ut intra proprios emineat fines. Ideo et horrendam passionem videntis, maternis oculis subjectus aspectus, ceu gladii vulnere, animam ejus vulneravit et divisit.

CAP. III. VERS. 3. *Photii.* Licet pariter cogitare et dicere, præstitisse peccatorum remissionem Præcursoris quoque baptismum, non autem omnium; sicut nec legales cæremonie et immolationes. Non enim admissarum cum præmeditatione cædium, neque si quis aliorum conjunctiones transfoderit, neque illorum, propter quæ horrendus iste et cœlestis ignis in nocentes invidia missus est, neque multorum facinorosorum et similium operum mundationem, neque lex, neque Joannis baptismum præstabat. Sed de his omnibus, quæ non præcaverat, et primus legislator damnaverat, pœnas gladius sumpsit. Joannis autem baptismum, omnibus in salutem, utpote multo majus fuerit solita virtute, patebat. Præstabat igitur et Præcursoris baptismum, ut dictum est, peccatorum remissionem, non autem omnium; hoc enim Dominici baptismatis proprium est. Sed præstabat, perfectionem Salvatori præparans; mundatio erat, mundationem præcedens; et remissio per partem, integram remissionem anteiens; imperfecta purificatio,

A τὴν εὐλογίαν τῶν ἀγαγόντων τὸ βρέφος· εἶτα ἐκεῖθεν πρὸς μόνην τὴν μητέρα ἀποστρέφει τὸν λόγον. Τῆς μὲν γὰρ εὐλογίας ἀμφοῖν μεταδίδωσι, τὴν δὲ προῤῥήσιν τῶν ἀποῤῥητοτέρων, τῇ μητρὶ προσάγει μόνῃ, ἵνα διὰ μὲν τῆς κοινῆς εὐλογίας τοῦ σχήματος τῶν γεννητόρων, μὴ ἀπογυμνώσῃ τὸν Ἰωσήφ· διὰ δὲ τῶν πρὸς τὴν μητέρα λόγων, τὴν Παρθένου ἐκείνου διαστείλας, τὴν ὡς ἀληθῶς ἀνακηρύξῃ μητέρα, ἣν καὶ εὐλογεῖ ὡς ὑπηρετήσασα θεῖα βουλῇ. Εἶτα καὶ διαλέγεται πρὸς αὐτὴν. Οὗτος κεῖται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραήλ. Ὁρᾷς ὅπως ὄλην τοῦ μυστηρίου τὴν οἰκονομίαν πρὸς τὴν Παρθένον ἀναφέρει, κάκεινῃ ποιεῖται τὴν τούτου διήγησιν; καὶ πτώσιν μὲν λέγει ἐνταῦθα, τῶν ἐκπεπτωκότων τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως καὶ εὐσεβείας· ἀνάστασιν δὲ, τῶν ἐπεγνωκότων τὸν Σωτῆρα.

[p. 40. a.] Φωτίου. Τῆς παναγίας καὶ ἀεὶ παρθένου Μαρίας τὴν ψυχὴν ῥομφαία διήλθε, κατ' αὐτὸ τὸ σωτηριον τοῦ Χριστοῦ πάθος, οὐκ ἐπιδιστάζουσι λογισμοῖς βαλλομένης, οὐκ ἀπιστίας βέλεσι τιτρωσκομένης· οὐκ ἐφ' οἷς ἔχαιρε, τὴν λύπην ἀλλασσομένης, ἀλλὰ μητρικὰ σπλάγχνα διδούσης, πρὸς τὴν ἔμφυτον συμπάθειαν, ἀνασκολοπιζομένου τοῦ Υἱοῦ, πράττειν τὰ οἰκεῖα. Τί γὰρ μήτηρ οὐκ ἂν πάθοι βλέπουσα τὸν Υἱὸν καὶ μάλιστα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πολιτευόμενον κρεῖττον, τὰς τῶν κακούργων ὑπέχοντα δίκας; Τοῦτο γέγονε τῇ παναχοᾶντῃ Μητρὶ τοῦ Λόγου, πικρότερον καὶ ὀδυρότερον ῥομφαίας ἀπάσης τὸ πάθος, εἰ γὰρ καὶ πολλὰς ὑποθέσεις εἶχε Θεὸν εἰδέναι τὸν Υἱὸν σεσαρκωμένον, ἀλλ' οὖν οὐκ ἐπὶ πάντων ἔλυε τοὺς τῆς φύσεως νόμους, ἐνεδίδου δὲ καὶ τῇ φύσει, τοῖς οἰκεῖοις ἐνδιαπρέπειν ὅροις. Διὸ καὶ πάθος φρικτὸν ὄρωσα μητρικοῖς ὀφθαλμοῖς, προκείμενον θέαμα, κατὰ πληγὴν ῥομφαίας, τὴν ψυχὴν ἐτέμεντό τε καὶ κατεμερίζετο.

[p. 49 a.] Φωτίου καὶ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων. Ἐξεστὶ δὲ ἴσως φρονεῖν τε καὶ λέγειν, ὡς παρεῖχε μὲν ἁμαρτημάτων ἄφεσιν καὶ τὸ τοῦ Προδρόμου βάπτισμα· οὐ πάντων δὲ ὡσπερ οὐδ' αἱ νομικαὶ τελεταὶ καὶ θυσίαι. Οὐδὲ γὰρ τῶν ἐκ προνοίας φόνων, οὐδ' εἴ τις ἄλλοτρίους γάμους διώρυξεν, οὐδ' ὅσα τὸ φρικτὸν ἐκεῖνο καὶ οὐράνιον πῦρ ταῖς ἐνόχοις ζημίας ἐπέβαλλον, οὐδ' ἄλλων πολλῶν ἐξαγίστων καὶ παραπλησίων ἔργων τὴν κάθαρσιν, οὔτε ὁ νόμος οὔτε τὸ Ἰωάννου διεπράττετο βάπτισμα· ἀλλὰ τούτων ἀπάντων ὁ μὲν νόμος ὅσα μὴ προλαβὼν ὁ πρῶτος νομοθέτης εἰσεπράττετο δικαστὴν τὸ ξίφος ἐκάθιζε. Τὸ δὲ Ἰωάννου βάπτισμα εἰς τὸ κοινὸν καὶ σωτήριον, ὡς πολλῶ μείζον ὑπάρχον τῆς ἰδίας ἰσχύος, παρέπεμπε. Παρεῖχε μὲν οὖν καὶ τὸ τοῦ Προδρόμου βάπτισμα, ὡσπερ εἴρηται, τῶν ἁμαρτημάτων ἄφεσιν· οὐ πάντων δὲ· τοῦτο γὰρ τοῦ Δεσποτικοῦ τὸ ἐξαιρέτων· παρεῖχε δὲ, πρᾶστροπέζον τῷ σωτηρίῳ τὴν τελειότητα· καὶ λουτρὸν ἦν πρὸ λουτροῦ· καὶ ἄφεσις ἐκ μέρους, πρὸ τῆς παντελοῦς ἀφέσεως· καὶ ἀτελής κάθαρσις προοιμιᾶζομένη τὴν τελειοποιόν· καὶ κα-

NOTÆ

(18) Cf. q. CLVII CLXXVI.

θαῖρον μὲν τὰ φθάσαντα τῶν ἀμαρτημάτων, οὐδὲν δ' ἀσφαλὲς οὐδ' ἐχέγγυον περὶ τῶν μελλόντων χαρίζομενον. Τὸ Δεσποτικὸν δὲ καὶ σωτήριον πάντων μὲν τῶν προλαβόντων ῥύσιον, ῥώμης δὲ παρεκτικὸν καὶ ἰσχύος, μὴ κατὰ τὰς πρώτας ὀλισθήσεις ἔτι πρὸς τὰ πάθη κατασύρεσθαι· καὶ τὸ μὲν, εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν ἀναφέρει βασιλείαν, καὶ τὸ μείζον πάντων, υἰοθεσίαν χαρίζεται· τὸ δὲ τινῶν μὲν ἄφραστον παρέχει, οὔτε δὲ κληρουχίαν οὐρανῶν βασιλείας, οὐδὲ πολλῶ μᾶλλον πρὸς υἰοθεσίας ἀναβιβάζει ἀξίωμα· ἐντελέστερον δὲ περὶ τούτων ἐν τῷ Ἰωάννῃ καὶ τῷ Ματθαίῳ εἴρηται. Ἐκεῖσε οὖν τοὺς φιλολόγους παραπέμψαντες, ἡμεῖς ἐπὶ τὰ ἐχόμενα ἴωμεν.

Φωτίου. Οὐκ οἶδε σύνοδον ἀλλήλων πλεονεξία καὶ φιλανθρωπία· μακρὰν ἀπέχει ἀνὴρ ἐλεήμων τῆς τῶν πλουτούντων μισαδελφίας. Διὰ τοῦτο, καὶ μέγα χάσμα ἐστήρικται μεταξύ γενένης καὶ βασιλείας.

[p. 228. b.] Φωτίου. Ἦλοι τὰς Δεσποτικὰς διαπερονῶσι παλάμας, καὶ τοὺς τῆς κακίας ἡμῶν τοῖς μέλεσι παρεμφύτας ὄξους, ὑφ' ὧν ἐξερημοῦτο καὶ ἐκακύνετο τὸ ἀνθρώπινον, αὐταῖς ἀνασπῶσι ῥίζαις. Στέφανος ἐξ ἀκανθῶν τῇ κεφαλῇ περισφίγγεται, καὶ ὁ πολυώδυνος τῆς παλαιᾶς κατάρας κλοιὸς ἀπαυχενίζεται· λόγχη πλευρὰ διορύσσεται, καὶ ἡ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἀναστομοῦται πηγὴ.

[p. 306. b.] Φωτίου. Μᾶλλον δὲ ῥήγνυται καταπέτασμα τοῦ ναοῦ, ξύλῳ τοῦ Δεσπότου κρεμαμένου, διὰ πολλὰς, οἶμαι, τὰς αἰτίας. Τὸ μὲν γὰρ τὴν γῆν κλονῶν μικροῦ δεῖν συγκατενεχθῆναι, δυνατόν ἐστι τοῖς ἀγνωμονοῦσι καὶ εἰς τὰ κατὰ φύσιν ἀνάγειν τῶν στοιχείων πάθη. Τὸ δὲ ῥαγῆναι τὸ καταπέτασμα, μηδενὸς μάλιστα διασπῶντος, ἀπὸ ἀνωθεν ἕως κάτω, θεομηνίαν τὸ τέρας δείκνυσιν. Ἦν δὲ καὶ σύμβολον καὶ προμήνυμα τῆς αἰὲ καταστροφῆς τε καὶ ἐξερημώσεως τοῦ τε περιωνύμου ναοῦ Ἰουδαϊκῶν τελετῶν. Καὶ τρίτον, ὡς οὐκέτι μέρει τινὲ τῆς οἰκουμένης ἡ εὐσέβεια συγκλεισθήσεται· ἀλλ' ἀπαντα τὰ πέρατα, τῶν ἀπορρήτων ἐν ἀπολαύσει γενήσεται. Ἔτι ἡ κεινωτός καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, κατὰ τὸν τύπον γέγονε τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν, αὕτη δὲ διείργετο τῷ καταπέτασματι, καὶ ἀπεκρύπτετο· ἐδήλου δὲ τὴν εἰς οὐρανοὺς εἴσοδον, ἀνθρώποις ἀθάτον συντετηρησθαι τέως. Ῥήγνυται οὖν τὸ καταπέτασμα Χριστοῦ σταυρουμένου, τὴν εἰς οὐρανὸν εἴσοδον πᾶσιν ἡμῖν ὑποσαλπίζον καὶ εὐαγγελιζόμενον.

Φωτίου. Ἦν ποτε κρύφιος φίλος ὁ Ἰωσήφ, καὶ νυκτερινὸς Χριστοῦ μαθητὴς· ἀλλ' ὕστερον τοὺς δεσμούς ἀπορρήξας τῆς δειλίας, τῶν εἰς τὸ φανερὸν φιλοῦντων θερμότερός τε καὶ θαρράλευτέρος γέγονε· καὶ τὸ Δεσποτικὸν ἐν ὕβρει κρεμαμένον σῶμα τοῦ ξύλου καθελών, τῆς δυνατῆς θεραπείας οὐκ ἠμέλησε· ῥημάτων μετριότητι, τὸν πολυτελεῆ μαργαρίτην ἐμπορευόμενος, καὶ κρύπτων τούτων τὸ σκουδαζόμενον. Οὐδὲ γὰρ ὡς δὴ τι μέγα φρονῶν ἢ φθηγ-

A perfectæ viam disponens; mundans quidem a peccatis præteritis, sed nihil tutamenti, nihil roboris ad futura largiens. Domini autem et Salvatoris bap-tisma, omnia præterita lavans, virtutem et robur præstat, ne in priores lapsus jam ad passiones abripiamur; imo in cælorum regnum introducit, et quod omnibus majus est, filiorum adoptionem largitur. Joannis autem bap-tisma peccatorum quidem remissionem præbet, sed non cœlestis regni hæreditatem, neque multo magis ad adoptionis dignitatem attollit. Apertius de his in Joanne et Matthæo legitur, ad quos philologos remittentes, nos ad propositum volvamus.

CAP. XVI. VERS. 31. Photii. Non invicem conveniunt avaritia et liberalitas; multum abest vir misericors ab odio divitum in fratres; propterea, et magnum firmatum est intervallum gehennam inter et regnum.

CAP. XVII. VERS. 33. Photii. Clavi Domini palmas transfigunt, et malitiæ nostræ membris inhærentes nodos, per quos vastatum et corruptum est humanum genus, ipsis evellunt radicibus. Corona e spinis capiti circumducitur, et ærumnosus antiquæ maledictionis torques rumpitur; lancea latus dividitur, et nobis salutis fons aperitur.

CAP. XXIII. VERS. 45. Photii. Potius vero scissum est velum templi, ligno cum Dominus penderet, ob plurimas, puto, causas. Quod enim terra motu parum oportuit agitari, possibile est incredulis illud elementorum naturali perturbationi attribuere, scissum vero esse velum, nemine præsertim divellente, a summo usque deorsum, Dei iram hoc prodigium ostendit. Erat autem symbolum et indicium perpetuæ destructionis et vastationis in clyti Judaicorum rituum templi. Et tertio, quod non parte aliqua orbis religio concludetur; sed omnes fines in mysteriorum participationem adducentur. Jam arca et quæ includebat, secundum figuram facta est hominis et eorum quæ sub cælo sunt; hæc autem velo separabatur et occultabatur; ostendebat hactenus cælorum ingressum hominibus impervium perman-sisse; scinditur ergo velum, cum Christus est crucifixus, cælorum ingressum omnibus præconizans et annuntians (19).

D VERS. 50. Photii. Erat forte occultus amicus Joseph, et nocturnus Christi discipulus; sed tandem metus rumpens vincula, omnibus qui palam sequebantur ferventior et audacior factus est. Et Domini corpus in contumelia suspensum, a ligno demittens, quod potuit obsequium non neglexit, verborum moderatione, pretiosam emens margaritam, et horum valorem celans. Non enim ut homo mente et sermone superbus, corpus expetit, sed

NOTÆ

ut misericordiæ et liberalitati deditus, in sepultu-
ram mortuum petit; et *accedit ad Pilatum*, timo-
rem et pavorem excutiens, quasi consilio consen-
tiens, deferri corpus mortui hortatur; jam enim
parasceve occidente sole desinebat, et lex Sabbati
præsenti illucescebat; et persuadere magis ratus
est, legem pariter præterens, qua vetabatur sus-
pensa manere corpora crucifixorum. Judæi enim
alia contra legem agentes, et aperta fronte patria
instituta transgredientes, si quid voluntati non
contrarium occurrebat, et facillimum completu, le-
gis in hoc reverentiam curabant. Da mihi, inquit
Joseph, si vis, sepelire corpus Jesu quem noti
omnes dereliquentes abierunt; cujus multi con-
currebant in passione spectatores, nunc autem nul-
lus permansit, ne amicorum quidem, ad sepelien-
dum, abest a te de regno metus; mortuus est qui
potestatem magistratus occupaturus incusabatur.
Ad ipsam apparentiam expers visus est omnis in-
justitiæ: quem prophetarum interfectrix lingua et
vox et manus, te ferre censente humaniorem sen-
tentiam, sub damnationem mortis induxerunt. Da
mihi annuere gratiam, per quam alios minime læ-
dere potes; non enim Judæorum turba ægre feret
si terra noverit absconditum inimicum. Magis igitur
dolebunt, si mortuum quem oderant viderint, id
est, eorum victimam cruce triumphantem cernen-
tium miserationem adducentem, et crucifixorum
crudelitatem exprobrare inspirantem; neque Cæsa-
ris amicitiam præ se ferent. Non es, dicentes amicus
Cæsaris, si cadaver dederis terra sepeliri, sine hæ-
sitatione, si vis lantum, implebitur mea postulatio.
Talibus Pilati mentem incantans verbis, propositum
obtinet, et sumit avulsum corpus Jesu, et assuetis
honorat curis.

τήσεως. Τούτοις τὴν τοῦ Πιλάτου κατεπάδων ψυχὴν,
σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς συνήθους ἀξιοῦ φροντίδος.

Ejusdem. Myrrha igitur ungens et aloe corpus
Domini, quod mortuis apud Judæos honor funebris
erat, et mortuariis circumligans fasciis, in novo
deponit monumento. Novum autem monumentum
paravit, ut ipsi Domina quomodo potuit honorem
Joseph expromeret. Sepulcrum enim novum erat
et proprium, non autem commune, et plurimis
contaminatum corporibus, ut in mortuis sepulto
reverentiam præstet; et duplicem ob aliam dispo-
sitam a Deo causam: primo quidem, necum resur-
rectionis miraculum contigisset, ab audentibus
omnia Judæis et non erubescensibus alius quidam
consepultorum divulgatus foret, non ille qui ab
illis ad crucem condemnatus erat, mortuorum, sur-
rexisset; sed ut illis undequaque præcideretur omnis
mendacii et in Deum odii occasio. Secundo autem,
ne viderentur sola illa e sepulcro surrexisse cor-
pora, quibus Domini corpus applicatum et admo-
tum fuisset; quod etiam ab aliquo sanctorum
corpore vivente adhuc differebat, et a fortiori mor-
tuo. Sed ut, tanquam super omnia fuerit contra
infernum potentia Domini manifestata, nondum

γόμενος, οὕτως τὸ σῶμα ἐπιζητεῖ, ἀλλ' ὡς ἂν ἐλαίῳ
καὶ φιλανθρωπία διδούς, εἰς ταφὴν αἰτεῖται τὸν νε-
κρὸν· καὶ πρόσεισι μὲν τῷ Πιλάτῳ, ὄκνον ἅπαντα
καὶ φόβον ἀπορρίψάμενος, οἷα δὲ βουλῆς κοινῶν,
κατενεχθῆναι τὸ σῶμα τοῦ τεθνηκότος συμβουλεύει.
Ἦδη γὰρ τῆς παρασκευῆς ταῖς τοῦ ἡλίου δυσμαῖς
συννυπληγούσης, καὶ ὁ τοῦ Σαββάτου νόμος τῇ ἐπιού-
σῃ συναναφανέτω· καὶ πιθανώτερος ἐδόκει, καὶ τὸν
νόμον ἴσως ὑποφαίνων, δι' ὃν οὐκ ἐχρῆν μετέωρα
μένειν ἔτι τὰ σώματα τῶν ἀνηρημένων. Τὰ μὲν γὰρ
ἄλλα τῶν Ἰουδαίων ἐκθέσμως πραττόντων, καὶ ἀπε-
ρικαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ τῶν πατρίων ἐκδικαιτωμένων,
ἐν οἷς οὐδὲν ἀντίπαλον τοῦ θελήματος ἀπῆντα, καὶ
ῥᾶστον ἦν ἐκτελέσαι, ἢ περὶ τοὺς νόμους εὐλάβεια
κατεσπούδαζε. Καὶ δὸς μοι, φησὶν ὁ Ἰωσήφ, εἰ βού-
λει, θάψαι τὸν νεκρὸν τοῦ Ἰησοῦ, ὃν οἱ γνωστοὶ πάν-
τες ὄχοντο καταλιπόντες, οὗ πολλοὶ μὲν συνέρρεον
ἐπὶ τῷ πάθει θεαταὶ νῦν δ' οὐδεὶς ὑπέμεινεν, οὐδὲ
τῶν φίλων, ἐνταφιαστής. Ἀπεστὶ σοι φόβος βασι-
λείας· τέθνηκεν ὁ τὸ κράτος μὲν τῆς ἐξουσίας ἀρπά-
σαι κατηγορούμενος, μέχρι δὲ καὶ αὐτῆς προφάσεως
ἄθῶος ὄφθεις ὄπαντός ἀδικήματος· ὃν προφητοκτόνος
γλῶσσα καὶ φωνὴ καὶ χεῖρες, σοῦ δοκοῦντος φέρειν
φιλανθρωποτέραν ψῆφον, ὑπὸ κρίσειν ἡγαγον θανά-
του. Δὸς μοι χάριω ὁμολογεῖν, δι' ἧς ἑτέρους οὐδὲν
ζημιοῖς. Οὐδὲ γὰρ, οὐδ' ὁ τῶν Ἰουδαίων ὄχλος ἀνιά-
σεται γῆ μαθόντες τὸ ἐχθρὸν καλυπτόμενον. Μᾶλλον
μὲν οὖν δυσχεραίνουσι καὶ νεκρὸν τὸν ὑπ' αὐτῶν μι-
σούμενον βλέποντες· τούτο μὲν τῆν αὐτῶν μισοφ-
νίαν τῷ σταυρῷ θριαμβεύοντα, τούτο δὲ τῶν ὀρών-
των τὸν ἔλεον ἔλκοντα, καὶ τῶν σταυρωσάντων ἐκκα-
λούμενον μυσάττεσθαι τὴν ἀμότητα· οὐδὲ τὴν Καί-
σαρος ἐπισείσουσι φίλιαν, Οὐκ εἶ φίλος, λέγοντες.
τοῦ Καίσαρος, εἰ νεκρὸν δίδως τῇ γῆ κατορύττεσθαι.
Ἀπροφάσιτος, εἰ βούλει μόνον, ἢ πλήρωσις τῆς αἰ-
τυγχάνει τοῦ σκοποῦ, καὶ λαμβάνει καθαιρεθὲν τὸ

Τοῦ αὐτοῦ. Σμύρνης οὖν ἐπιπλάσσω καὶ ἀλόης
τὸ σῶμα τὸ Δεσποτικόν, ὃ τοῖς τελευτῶσι παρά γε
τοῖς Ἰουδαίοις τιμὴ τελευταία, καὶ τοῖς νεκροστολίοις
περιελίσσω ἄθουίοις, πρὸς τῷ καινῷ κατατίθησι
μνημεῖον· καινὸν δὲ τὸ μνημεῖον παρεσκευάστο, αὐ-
τῷ τε τῷ Δεσπότῃ τὸν δυνατὸν τρόπον τοῦ Ἰωσήφ
τιμὴν ἐξευρίσκοντος· τάφος γὰρ καινὸς καὶ ἰδίος,
ἀλλὰ μὴ κοινὸς καὶ πολλοῖς ἐκλελυμασμένος σόμασι,
τὴν ὡς ἐν νεκροῖς τῷ θαπτομένῳ προσνέμει σμηνότη-
τα καὶ διπλῆς ἄλλης οἰκονομουμένης αἰτίας ἕνεκα,
μῖα μὲν, ἵνα μὴ τοῦ τῆς ἀναστάσεως ἐπιτελουμέ-
νου θαύματος τοῖς πάντα τολμῶσι καὶ ἀναίσχυντου-
σιν Ἰουδαίοις, ἄλλος τις τῶν συντεθαμμένων ἐπιφη-
μισθῆ, οὐχ ὁ παρ' αὐτῶν τῷ σταυρῷ καταδεδικασμέ-
νος, τῶν νεκρῶν ἀνιστάμενος, ἀλλ' ἵνα αὐτοῖς παν-
ταχόθεν ἢ πᾶσα ψευδολογίας καὶ θεομαχίας περικε-
κομμένη πρόφασις· ἑτέρας δὲ, τοῦ μὴ δόξαι τισὶν
ἐκεῖνα μόνον τῶν σωμάτων ἐξαναστῆναι τοῦ τάφου,
οἷς τὸ Δεσποτικόν ἐπεχωρίαζε σῶμα καὶ ἐπλησίαζεν·
ὃν καὶ τινος τῶν ἀγίων πάλαι καὶ ζῶντος ἔτι δι-
επέπρακτο, καὶ αὐτὸ τελευτήσαντος· ἀλλὰ ἵν' ὡσπερ
ὑπὲρ πάντων εἴη τὸ κατὰ τοῦ ἁδου κράτος ὁ Δεσπό-

της ἀναδεδεγμένος, οὕτω καὶ τῶν πανταχοῦ γῆς καὶ θαλάσσης διεσπασμένων σωμάτων, καὶ πυρὶ καὶ ἀέρι διεσπασμένων, λαμπρῶς ἐπιγνώσθη τῷ οἰκείῳ πάθει διαπεπραγμένος τὴν ἀνάστασιν· οἷς γὰρ τινῶν μὲν οὐ συνετέθητο σώμασι, πολλοὶ δὲ τῶν ἁγίων ἀναστάντες, ἄλλοθι ποῦ καὶ ἄλλοθι καὶ σποράδην καὶ οὐ κατὰ τὸ Δεσποτικὸν μνημα κείμενοι, πολλοῖς ἤλθον εἰς ἐμφάνειαν· διὰ τούτων μᾶλλον τρανῶς ἐπιδείκνυται, μὴ τῶν μὲν, τῶν δὲ μὴ, ἀλλ' ὑπὲρ πάντων τῷ Δεσπότῃ ὃ τε θάνατος γεγεννημένος καὶ ἡ ἀνάστασις· διὰ ταῦτα γὰρ οὖν καὶ τοιαῦτα, καινὸς ὁ Δεσποτικὸς τάφος τῷ Ἰωσὴρ ἐλάξευτο· ἐκείνου μὲν μὴ, συνορώντος ἴσως ἅπαντα, ἀλλὰ πρὸς ἓν γε, τὴν τιμὴν, ἀποβλέποντος· τῆς θείας δὲ καὶ ταῦτα προκαταρτιζούσης καὶ συνοικονομούσης προογνώσεως.

[p. 316 a.] Φωτίου. Θὺ μὴ ὑποληπτέον ὅτι ἡ παράβασις τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνων διήνοιξεν, ἅπασι. Οὐδὲ γὰρ, οὐδ' ἐν αὐτῇ παραβάσει γέγραπται τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν διηνοιχθῆναι, ἀλλὰ μετὰ τὴν παράβασιν· Ὅπερ τοιοῦτόν ἐστι. Μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ὡς τὰ πολλὰ ἐπίγνωσις τοῦ ἁμαρτήματος γίνεται, καὶ τὸ μέγεθος τοῦ τολμήματος τότε μᾶλλον ἐπιγνώσκειται. Τοῦ γὰρ ἐπιπροσθούτος πάθους καὶ κινουῦντος οἴστρου πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, μετὰ τὴν ἐκθισμόν προᾶξιν πεπυμένον, τότε ὡσπερ διακύψας τῆς πολλῆς ἐκείνης ἀχλύος ὁ λογισμὸς καὶ ἀνανήψας ἐφορᾷ τὰ πεπραγμένα καὶ εἰς οἴαν κατάστασιν ἐξ οἴας μετηνέχθη, μᾶλλον λαμβάνει τὴν συναίσθησιν, καὶ τὸ συνειδὸς τιτρώσκον αὐτὸν καὶ διεγειρόν ἔχον· διαβλέπει τρανῶς ἅ τοῦ πάθους ἐπιπροσθούτος οὐκ ὁμοίως ἔβλεπεν· ἄλλως δὲ πρὸς νῆν ἁμαρτίαν ἕκαστος χωρῶν, οἷς ὁ πονηρὸς διαγαργαλίζων τε καὶ ὑποθέλων ἡμᾶς ἐκθηλύνει, καὶ γνώφου πληροῖ, κεκαρωμένους ὡσπερ φέρει τοὺς λογισμοὺς, καὶ πεπηρωμένον τὸ ὀπτικὸν τῆς διακρίσεως. Μετὰ δὲ τὴν προᾶξιν ὑπ' ὄψιν ἄγει τὸ τολμηθῆναι, καὶ ἀνακαλύπτει πικρῶς, ὃ πρότερον πολλὰς μηχαναῖς συνεκάλυπτεν· εἶτα, δι' ὧν κατάφωρον τὸν ὄγκον ἀποτελεῖ τοῦ τολμήματος, πρὸς ἀπογνωσιν ὡθεῖν πειράται τὸν ἁμαρτήσαντα. Τὸ γοῦν, Διηνοιχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί, οὐ πρὸς τὸν ἐμπροσθεν χρόνον, οὐδὲ πρὶν ἢ τῆς ἐντολῆς αὐτοὺς ἐκπεσεῖν, παραληπτέον. Τότε γὰρ ἠνεωγμένους εἶχον μᾶλλον, μήπω τοῦ ὄψεως τοῖς ψιθυρισμοῖς ὑποκλαπέντες, καὶ συνορᾶν τὸ πρακτέον, ἐγρήγορον ἔφερον τὴν διάνοιαν. Οὐκοῦν τὸ βλέπειν οὐκ ἔχοντες, ἐπὶ τῆς ἁμαρτίας ἀνέλαβον· τοῦναντίον δὲ τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῷ πράττειν τυφλώττοντες, πεπυμένης τὴν ὄρασιν ἀνεκτήσαντο· ἐνταῦθα μέντοι τὸ, Διηνοιχθησαν οἱ ὀφθαλμοί, ἀντὶ τοῦ, τὸ βλέμμα αὐτῶν ὡξύνθη πρὸς ἐπίγνωσιν· ὡκονόμει γὰρ τέως ὁ Κύριος τὸ μὴ γνωσθῆναι αὐτοῖς, μέχρι τῆς τοῦ ἄρτου κλάσεως.

[p. 317 a.] Τοῦ αὐτοῦ. Συντέμνει τὴν ὑπόσχασιν, διὰ τὴν ὀλιγοψυχίαν τῶν μαθητῶν· καὶ διὰ τοῦτο πρὸ τῆς Γαλιλαίας ἐν αὐτοῖς Ἱεροσολύμοις, αὐτοῖς ἐμφανίζεται, καὶ οὐ δήπου τοῦτο τῆς ἐπαγγελίας παράβασις. Ταχέια δὲ μᾶλλον ἐκ πολλῆς φιλανθρωπίας ἐκπλήρωσις· ὡφθη δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ὅτε ἀπῆλθον ἐκεῖ· Ἀπελθόντες γὰρ, φησὶν, ὄψεσθέ με.

A ubique per terras et maria agitatibus corporibus, neque in igne et aere dispersis, clare nosceretur propria virtute resurrectionem patravisse. Quibus enim non consepultus erat corporibus, multi sanctorum resurgentes, ibi et alibi et passim et non juxta Domini monumentum jacentes, multis apparuerunt. Per hæc aperte magis ostenditur, non horum, neque illorum, sed universorum Domino factam esse mortem et resurrectionem. Propter quæ igitur et talia, novum Domino sepulcrum a Joseph excisum est; qui quidem non omnia hæc simul videbat, sed unum, honorem scilicet, intendebat; prævisione autem divina cuncta præparante et disponente.

B CAP. XXIV. VERS. 31. Photii. Non equidem intelligendum eorum oculos transgressione apertos fuisse, absit. Neque enim in ipsa transgressione scriptum est apertos fuisse eorum oculos, sed post transgressionem. Idem est quod post peccatum major cognitio offensæ datur, et audaciæ magnitudo tunc magis cognoscitur. Nam offuscante animum passione et in peccatum furiose movente, post nefariam autem actionem desinente, tunc, velut ab opaca illa nube et quasi ebrietate soluta ratio actionem intuetur, et cum in alium ex alio statum adducta est, magis conscientiam audit, quæ velut aculeis pressa et excitata clare conspicit, quæ passione offuscante non eadem viderat. Aliter autem ad peccatum quisque tendit, cum malignus, quibus blandiens et incantans nos debilitat et tenebris complet, soporiferas rationes adducit, et oculum occludit conscientiæ. Sed post actionem, ante oculos ponit quod ausum est, et amare aperit, quod prius multis artibus velaverat; deinde, ut manifestam facinoris gravitatem consummet, in desperationem injicere nititur peccatorem. Illud igitur: *Aperti sunt oculi eorum*, non præcedenti tempore, neque antequam in mandatum peccavissent, intelligendum est: Quando enim oculos habebant apertos magis, nondum serpentis decepti fraudibus, et ad videndum quid agendum esset, vigilem gerebant mentem. Cum igitur videre non poterant, in peccatum inciderunt. E contrario autem qui in peccatum agendo cæci erant, peracto peccato visum recuperaverunt. Ibi ergo dicitur: *Aperti sunt eorum oculi*, tanquam diceretur, visus eorum magis ad cognitionem acutus factus est. Disponit enim Dominus ne hactenus ab illis noscatur, usque ad fractionem panis.

VERS. 36. *Ejusdem.* Promissionem reducit, ob discipulorum pusillanimitatem et propterea præ Galilæa ipsis Jerosolymis illis apparet, et id minime est promissi violatio; celeris potius est ex magna charitate impletio. Visus est autem posthac et in Galilæa, quia huc abierant. Dicit enim: *Abite, et videbilis me.*